

Sverker Göranson: Tal vid Folk och försvars konferens i Sälen 2011

Talare
Sverker Göranson
Överbefälhavare

Datum
14 januari 2011

Plats
Sälen

1 Ärade statsråd, ärade försvarsvänner!

2010 var ett intensivt, händelserikt men också tungt år för Försvarsmakten. Vi har tagit flera viktiga steg mot införandet av en ny insatsorganisation, kallad IO

5 14. Samtidigt har fem av våra kamrater, varav två tolkar, stupat och flera har skadats i insatser internationellt. I Sverige genomför Försvarsmakten dagligen insatser med hög kvalitet. Jag vill återigen med kraft understryka min respekt för de kvalificerade och riskfyllda uppgifter som Försvarsmaktens personal genomför i och utanför Sverige. Detta sker under en period med stora

10 förändringar, ofta i ett rasande tempo, som kräver svåra beslut och åtgärder vilka påverkar den enskilde. Vi genomför idag den största förändringen inom Försvarsmakten på drygt 100 år. Vi lämnar värnplikten och skapar ett insatsberett försvar baserat på frivillighet. Förändringen är driven av såväl omvärldsutvecklingen som kravet på en effektiv organisation. Ett och samma

15 försvar som ska kunna användas hemma, i närområdet och längre bort. Vi tar oss an uppgiften att omdana försvaret med stor intensitet. Men vi är bara i inledningsskedet av en lång omvandlingsprocess där vi kommer att stöta på en rad osäkerheter under resans gång. Ingen känner till slutproduktens exakta

20 utformning ännu.

Jag vill idag lyfta fram tre områden som vi redan vet är centrala under genomförandet av förändringen. Jag nämner dem inledningsvis kort och fortsätter med fördjupade resonemang. Därutöver kommer jag att ge min bild

25 av omvärldsutvecklingen, våra internationella insatser samt veteranfrågan.

Det första är personalförsörjningen: Ett insatsberett försvar ställer höga krav på personalen. Jag vet att våra soldater och sjömän håller god kvalitet. Insatserna i Adenviken och i Afghanistan likväl som träningen av Nordic Battlegroup ger

ett tydligt kvitto på detta. Men hög kompetensnivå kan bara vidmakthållas genom hög utbildnings- och träningsnivå. Försvarsmakten måste kontinuerligt ha adekvata resurser för att rekrytera, utbilda och behålla personalen.

35 Det andra är långsiktig ekonomi: Ett insatsberett försvar ställer höga krav på tillgänglighet och användbarhet för både personal och materiel. Det kräver
fortlöpande investeringar i rekrytering, utbildning, övning och materiel. Dagens
ekonomiska förutsättningar räcker inte för ett långsiktigt genomförande och
40 samträningsbehov. Flera äldre materielsystem måste efter 2014 moderniseras
eller ersättas med nya om vi ska behålla operativ förmåga i paritet med vår
omvärld.

Det tredje är nationell samverkan: Försvarsmakten genomför dagligen insatser
45 till stöd för det svenska samhället. En ständigt föränderlig hotbild ställer krav på
ökad nationell samverkan mellan olika myndigheter. Den nu återupptagna
nationella försvarsplaneringen ställer också krav på än mer utökad samverkan
med det civila samhället. Inrättandet av regionala staber utgör en viktig länk för
att stärka samverkan på regional och lokal nivå.

50 Jag inleder med personalförsörjning. Vi har nu påbörjat införandet av IO 14.
Reformen beräknas vara fullt genomförd 2019 med personal som rekryterats
och utbildats i det nya systemet. Arbetet med en förändrad personalförsörjning
är en av de viktigaste frågorna för Försvarsmakten.

55 Det är en stor omställning för Försvarsmakten att aktivt gå ut och rekrytera
gruppbefäl, soldater och sjömän där de flesta av dessa ska tjänstgöra några år hos
oss. En utmaning för oss är också att rekrytera fler kvinnor till Försvarsmakten.
Att vi efter snart 30 år inte lyckats få mer än cirka fem procent kvinnliga
60 officerare är underkänt. Vi måste förändra vår attityd inom Försvarsmakten. Vi
måste ut till hela befolkningen. Det är en nödvändighet om vi ska lyckas med
rekryteringsmålen. Här spelar också våra frivilliga försvarsorganisationer med
sitt engagemang och sin kunskapsbank en viktig roll för att skapa ett brett
intresse för Försvarsmakten.

65 Vårt mål är att bli en av de mest attraktiva arbetsgivarna i Sverige. Detta kräver
ledarskap och samtidigt tydlighet, såsom kring frågan om internationell
arbetsskyldighet, vilket också skapar utmaningar. Beslutet kring internationell

70 arbetskyldighet var nödvändigt för att kunna leverera det statsmakterna
beställt. Jag är samtidigt medveten om att det under genomförandet av IO 14
kan komma att finnas andra friktioner som vi måste arbeta vidare med.

Försvarmakten har huvudansvaret för rekryteringen av soldater och sjömän,
75 men denna måste ske i nära samverkan med övriga samhället. Det
samverkansprojekt som utvecklats i Skövde är ett föregångsexempel. Där
samarbetar Försvarmakten med kommunen, Arbetsförmedlingen, högskolan
och andra arbetsgivare för att gemensamt attrahera unga människor att söka sig
till Försvarmakten i Skövde.

80 IO 14 bygger på att förbanden ska vara insatsklara. De marina stridskrafterna
och luftstridskrafterna kommer i hög grad att bemannas med kontinuerligt
tjänstgörande gruppbefäl, soldater och sjömän, GSS/K. Dessa stridskrafter
inriktas i första hand mot närområdesuppgifter och har därmed en högre
85 beredskap än våra markförband.

Markförbanden har en något lägre beredskap och kommer huvudsakligen att
bemannas med tillfälligt tjänstgörande gruppbefäl och soldater, GSS/T. Men
även markförbanden behöver en viss minsta mängd kontinuerligt tjänstgörande
90 soldater för att kunna genomföra beredskaps- och bevakningsuppgifter
nationellt samt därtill vidareutvecklas. En kontinuerlig tjänstgöring underlättar
också samövning och tillgänglighet. Förhållandet mellan fast och tidvis
tjänstgörande GSS inom markförbanden får en rad konsekvenser för annan
verksamhet. Det vore därför fel att låsa fast sig i förbestämda siffror som
95 beskriver detta förhållande. Vi måste istället kontinuerligt utvärdera så att rätt
förmåga skapas.

Huvuddelen av de anställda gruppbefälen, soldaterna och sjömännen kommer
när systemet är fullt utbyggt alltså att vara tidvis tjänstgörande i den nya
100 insatsorganisationen. Med regelbundna intervaller kommer de att vara borta
från sina ordinarie arbeten för tjänstgöring hos oss. Samverkan mellan den civila
arbetsgivaren och Försvarmakten är central för att växeltjänstgöringen ska
fungera. Utmaningen för oss ligger i att skriva kontrakt om flera års tjänstgöring
med soldater som samtidigt har en civil anställning, givet svårigheten att förutse
105 Försvarmaktens framtida engagemang. Därför utgör långsiktighet i planeringen
av framförallt insatser en viktig grundbult.

110 Utredaren Thomas Rollén presenterade i slutet av förra året en utredning med
många goda idéer kring den framtida personalförsörjningen. När riksdag och
regering senare i år fattat beslut om lagar och förordningar för den framtida
personalförsörjningen kommer det an på Försvarmakten att fortsatt utveckla
ett nytt och oprövat system som kommer att ta flera år att genomföra.
115 Betydelsen av välövd personal i ett insatsförsvaret innebär att Försvarmakten
redan under året tar initiativ till repetitionsutbildning för GSS/T med
frivillighet som grund, eftersom vi ännu inte kan genomföra det med lagstöd.

120 Inom ramen för IO 14 finns också ett behov av reservofficerare med rätt
kompetens. Vi kommer därför, redan i år, att inleda nyutbildning av
reservofficerare.

125 IO 14 innebär också att vi ser över balansen mellan specialistofficerare och
taktiska/operativa officerare. Utvecklingen av tvåbefälssystemet är en viktig
fråga för Försvarmakten under de kommande åren.

Jag övergår då till den långsiktiga ekonomin. Jag påminner om att jag förra året
här i Sälen pekade på att långsiktig ekonomisk stabilitet och förutsägbarhet är
nödvändiga för att genomföra IO 14 och för att skapa en försvarsmakt som
klarar våra internationella åtaganden och kraven på nationell förmåga både idag
130 och imorgon. Den insatsorganisation vi nu bygger kommer att kräva
ekonomiska tillskott bortom 2014 om dess förmåga ska kunna bibehållas.
Observera att jag nu talar om perioden efter 2014, dvs den period som riksdagen
och regeringen inte tagit ställning till.

135 Att rekrytera personal, få dem att stanna, att utrusta och öva förband, att
genomföra insatser nationellt och internationellt kostar pengar. Jag har, i likhet
med alla myndighetschefer, ett ansvar att bedriva verksamheten effektivt och
hålla mig inom angivna ekonomiska ramar. Samtidigt innebär Försvarmaktens
uppgifter att jag inte kan göra avkall på grundläggande krav på beredskap,
140 tillgänglighet och användbarhet. En avvägning som ibland kräver tuffa beslut.

Fram till 2014, dvs. den period som riksdagens och regeringens
inriktningsbeslut omfattar, bedömer jag att vi löser våra uppgifter inom
nuvarande ekonomiska ramar, förutsatt att vissa antaganden kan uppfyllas, bl.a.
145 att medel tillförs som resultat av Försvarsstrukturskommitténs utredning. Den 1
mars i år lämnar vi till regeringen vårt budgetunderlag för år 2012 och vår

planering för åren 2013 och 2014. För att klara verksamheten inom angivna ekonomiska ramar dessa år krävs löpande effektiviseringar inom
150 Försvarsmaktens alla verksamheter. Därefter, dvs. från 2015, räcker inte dagens ekonomiska förutsättningar för ett långsiktigt genomförande och vidmakthållande av IO 14 med dess framtida materielinvesteringar. Det är inget nytt. Försvarsmakten påtalade detta förhållande redan under 2009 och som jag tidigare nämnde – det avser en period som riksdagen ännu inte beslutat om.
155 Vad beror det då på?

Vi vet att vi under de kommande åren måste fatta beslut i många stora materielprojekt, t.ex. framtiden för vårt stridsflygsystem som har långtgående konsekvenser för Försvarsmaktens ekonomi. Nuvarande ekonomiska resurser
160 och tillhörande materielbeslut, t.ex. nytt medeltungt helikoptersystem, har också inneburit att vi har skjtit investeringar i materiel framför oss. Flera äldre materielsystem måste moderniseras eller ersättas med nya om vi ska behålla operativ förmåga i paritet med vår omvärld. I ljuset av såväl omvärlds- som teknikutvecklingen kommer vi också med största sannolikhet att få ta ställning
165 till behovet av helt ny materiel och nya förmågor. Detta är avgörande frågor för utformningen av Försvarsmakten.

Vi ska heller inte glömma bort att materielen slits på ett sätt vi inte upplevt tidigare när den används i insatser. Detta märker vi nu i Afghanistan.
170 Exempelvis slits våra RG32-fordon, s.k. Galtar, som därför har ett stort reservdelsbehov.

Vad gäller materielkostnader mer specifikt har vi analyserat studier från andra länder, t.ex. Norge, Kanada och Australien. Studierna visar att kostnaderna för
175 framförallt försvarsmateriel stiger betydligt mer än de index som ligger till grund för nuvarande priskompensation. För att få en god empirisk grund för kommande försvarsbeslut avser vi göra motsvarande studier på svenska materielsystem.

180 Även kostnader för personal och dess kontinuerliga träning kommer att påverka vår ekonomi. Ytterligare en faktor att ta hänsyn till är de slutsatser som kommer att läggas fram i det nu pågående arbetet med Försvarsstrukturutredningen.

Frågan om ekonomisk rationalitet har fått förnyad internationell aktualitet i
185 samband med konsekvenserna av den ekonomiska krisen. I tider med

190 oförändrade eller minskade försvarsanslag måste nationer hitta nya kreativa lösningar där förmågor utvecklas mer kostnadseffektivt än idag. Nationella ståndpunkter måste omprövas för att hitta mer rationella sätt att producera förmågor. Inom ramen för det nordiska samarbetet NORDEFCO, där Sverige under 2011 är ordförandeland, studerar vi vilka områden som kan utvecklas på längre sikt och ge rationaliseringsvinster.

195 Min tredje huvudpunkt är nationell samverkan. Inom ramen för IO 14 kommer vi under 2013 att inrätta fyra regionala staber. Detta är inte en återgång till en tidigare struktur. Stabernas uppgift blir att under Högkvarteret samordna den markterritoriella verksamheten och ha en beredskap att leda hemvärn med de nationella skyddsstyrkorna. De kommer också att samverka med civila regionala och lokala myndigheter, vilket blir en angelägen uppgift inom den nationella
200 försvarsplaneringen.

Under 2010 har Försvarsmakten återupptagit den nationella försvarsplaneringen som sedan tio år legat på en mycket låg nivå på grund av den s.k. operativa time-outen. Den planering vi nu genomför sker i en ny
205 omvärld och med nya förutsättningar med ett insatsförsvar.

Återtagandet av en högre beredskap kommer att ske successivt då det tar en viss tid innan alla system är återlagda. För att processen ska bli framgångsrik krävs också ekonomisk stabilitet. När den nationella försvarsplaneringen är fullt
210 genomförd kommer alla delar av Försvarsmakten ha tydliga mål för vad som krävs för att kunna lösa sina fördefinierade uppgifter, en nödvändighet för ett insatsförsvar. Den kommer också att ge Försvarsmakten en bild av hur vi klarar att lösa uppgifter inom en given resursram.

215 Samtidigt som vi arbetar med att bygga det nya insatsberedda försvaret förändras vår omvärld ständigt. Det är idag svårt att sätta fingret på en entydig hotbild. Olika trender samspekar i allt snabbare förlopp. Globaliseringen fortsätter och interaktionen mellan olika områden intensifieras, ibland på helt oväntade sätt. Omvärlden blir mer komplex och svåröversäglig med
220 gränsöverskridande, diversifierade hot och utmaningar. Cyberproblematiken, som behandlats utförligt tidigare, utgör ett exempel. Andra exempel är risken för spridning av massförstörelsevapen och terrorism – det senare blev vi t.ex. konkret påmind om i Stockholm före jul.

Det militära hotet mot Sverige är fortsatt lågt. Idag förekommer lågintensiva hot som kan påverka oss. I första hand uppfattas Sverige kunna bli utsatt för politiska, diplomatiska och ekonomiska påtryckningar med inslag av informationsoperationer och underrättelseinhämtning. Nyttjande av militära maktmedel ter sig i överskådlig tid inte troligt men kan inte uteslutas som ett inslag i denna typ av påtryckningar.

De senaste årens växelverkan mellan Ryssland och de västerländska aktörerna har ökat den säkerhetspolitiska betydelsen av Sveriges närområde, t.ex. det ryska inköpet av Mistral-fartyg men också av en ökad övningsverksamhet, såväl från Ryssland som från NATO. En rad inbyggda spänningar mellan Ryssland och andra aktörer kan få konsekvenser för Sverige. Viktiga faktorer är transporter, energiresurser och militära baseringsområden främst i Barentsområdet men även i Östersjön. Försvarsmakten kan därmed förväntas ha uppgifter kopplade till denna verksamhet, såväl på nationell som på internationell basis.

I vårt närområde har Ryssland påbörjat en modernisering av sina stridskrafter. De ryska stridskrafterna reformeras för att öka antalet omedelbart tillgängliga förband, höja den operativa förmågan samt förbandens rörlighet. Den inbegriper även de ryska strategiska och taktiska kärnvapnen, vilka enligt den ryska doktrinen spelar en central roll. Reformen kommer troligen inte att vara fullt genomförd förrän tidigast 2020.

Vad gäller internationella insatser konstaterar jag att fredsbevarande och fredsframtvängande insatser kräver idag vanligtvis en multifunktionell samverkan, som t.ex. i Afghanistan där Försvarsmakten arbetar hand i hand med Sveriges Seniore Civile Representant, ambassadör Bringéus, i vårt PRT i Mazar e Sharif. Detta ställer nya krav på samverkande organisationer men självklart även på Försvarsmakten.

Krishanteringsoperationer förändras över tiden beroende på samhällsutvecklingen i insatsområdet, som t.ex. i Kosovo. Utvecklingen i Kosovo visar att det krävs långsiktighet och stor uthållighet vid en internationell insats. Idag bidrar Försvarsmaktens personal till uppbyggnaden av de kosovanska säkerhetsstrukturerna genom rådgivning. Kedjan säkerhet – utveckling har fungerat.

Just nu och fram till halvårsskiftet har Sverige ansvaret för en av EU:s

265 snabbinsatsstyrkor – NBG 11. Där samarbetar vi med Finland, Norge, Estland, Irland och Kroatien. NBG 11 är ett konkret exempel på det svenska engagemanget för EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik.

Förändringar längre bort från vårt land påverkar oss också direkt eller indirekt.
270 Att Sverige haft ledningen av den EU-ledda operationen EUNAVFOR i Adenviken är ett uttryck för att vi, tillsammans med andra, vill och kan bidra dels till att mattransporter från World Food Programme når Somalia, dels att försvåra piratverksamhet. Det senare är länkat till strävan att undvika friktioner i det ekonomiska flödet i en av världens viktigaste maritima farleder. Insatsen i
275 Afghanistan behandlas utförligt under eftermiddagen. Jag nöjer mig därför här med att understryka det utmärkta arbete som våra soldater genomför på plats i Afghanistan tillsammans med soldater från 47 andra nationer under ofta svåra förhållanden. Det är därför positivt att våra soldater fått ett brett stöd från Sveriges riksdag och regering för den uppgift de löser inom ramen för ISAF. I
280 dagsläget ser vi att den svensk-finska styrkans verksamhet i området väster om Mazar e Sharif givit resultat, säkerhetsläget där har förbättrats. Samtidigt ser vi att motståndaren ökar sin styrka i vårt PRT:s västra område. Således återstår mycket arbete innan säkerhetsläget i sin helhet kommer att förbättras i vårt ansvarsområde.

285 Vårt deltagande i dagens internationella insatser har också inneburit att veteranfrågan åter aktualiserats. Denna angelägna fråga har diskuterats tidigare under konferensen. Jag tar därför tillfället i akt att upprepa betydelsen av att Försvarsmakten har ett särskilt skyddsnät för veteraner som av olika skäl
290 behöver rådgivning eller stöd efter internationell eller nationell tjänstgöring. Också de frivilliga försvarsorganisationerna och de ideella organisationer som arbetar med stöd till veteraner och anhöriga är här avgörande. Redan idag har vissa kamratföreningar ombildats till veteranföreningar, ett utmärkt initiativ.

295 Vi stärker och utvecklar stödet till veteraner och dess anhöriga. Under våren kommer vi att inrätta en rådgivande funktion i Högkvarteret för detta stöd. På lokal nivå ska alla förband utse en veteranansvarig samt kontaktpersoner för veteraner och ideella organisationer för veteraner.

300 Försvarsmakten ska tydligt uppmärksamma veteranernas insatser för Sverige och Försvarsmakten genom årliga veteranceremonier, nytt veteranmonument samt översyn av medaljer och utmärkelser. Meritvärdet av tjänstgöring i

305 Försvarsmakten ska utvecklas. Vi inom Försvarsmakten har intensiva år framför
oss. Att bygga ett långsiktigt fungerande insatsförsvar kommer att kräva hårt
arbete, men också förutsägbara spelregler. För att vårt arbete ska vara
kvalitetssäkrat krävs en framåtblickande, nära och förtroendefull dialog med
riksdag och regering men även med övriga myndigheter och andra centrala
aktörer. Det var inte bättre förr men det är mer komplext idag!

310

Tack!

Källa

<div>Hämtat från forsvarsmakten.se (2025-09-05)</div>

315

Taggar

Folk och försvars rikskonferens

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/sverker-goransson-tal-vid-folk-och-forsvars-konferens-i-salen-2011>

320

325

330

335

340